

TLV

TANDVÅRDS- OCH
LÄKEMEDELSFÖRMÅNSVERKET

Återrapportering av glesbygdsbidrag för verksamhetsåret 2019

Citera gärna Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets rapporter, men glöm inte att uppge källa: Rapportens namn, år och Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.

Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, januari 2021
Kontaktperson: Peter Skiöld
Diarienummer: 87/2021

Postadress: Box 22520, 104 22 Stockholm
Besöksadress: Fleminggatan 18, Stockholm
Telefon: 08 568 420 50
www.tlv.se

Förord

Tillgänglighet till apotek är viktigt för att säkerställa tillgång till läkemedel och apoteksservice. I syfte att förbättra förutsättningarna för apotek med begränsat kundunderlag, inrättade regeringen 2013 ett särskilt bidrag för apotek i glesbygd. Målet med bidraget är att upprätthålla en god läkemedelsförsörjning i hela landet.

TLV ansvarar för att utfärda föreskrifter om hur bidragets storlek ska beräknas, handlägga och besluta om bidrag till apotek. I uppdraget ingår att ge en samlad ekonomisk redovisning av bidraget av föregående års bidragsbeslut, redovisa bidragets användning och effekter samt ge en prognos för det kommande bidragsåret. I denna rapport redovisas 2020-års beslut om bidrag för verksamhetsåret 2019.

I november 2020 beslutade regeringen att ändra kriterierna för glesbygdsbidrag i syfte att göra det möjligt för fler apotek att få ta del av bidraget. De nya kriterierna ska tillämpas retroaktivt vilket innebär att apotek kan få bidrag enligt de nya kriterierna för hela verksamhetsåret 2020.

TLV:s arbetsgrupp för rapporten har bestått av Anneli Lindström, Catherine Bäckvall och Peter Skiöld.

Stockholm, januari 2021

Agneta Karlsson
Generaldirektör, TLV

Bidrag till apotek i glesbygd

Enligt 17 § förordningen (2013:80) om bidrag till öppenvårdsapoteksservice av allmänt ekonomiskt intresse ska TLV, senast den 1 februari varje år, lämna en samlad ekonomisk redovisning av det föregående årets bidragsbeslut till regeringen.¹

Av redovisningen ska det framgå:

1. vilka tillståndshavare som har fått bidrag och vilka öppenvårdsapotek bidragen avser och hur många ansökningar om bidrag som avslagits,
2. vilka förändringar i öppethållandetider som skett för de öppenvårdsapotek som fått bidrag även tidigare år, och
3. en prognos för det kommande bidragsårets bidragsgivning.

Denna återrapportering avser beslut om bidrag för verksamhetsåret 2019. Utbetalning av bidrag skedde i juni 2020 med stöd av Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets föreskrifter (TLVFS 2013:4) om bidrag till öppenvårdsapoteksservice av allmänt ekonomiskt intresse.

Samlad ekonomisk redovisning

För verksamhetsåret 2019 fick fyra tillståndshavare bidrag för 31 öppenvårdsapotek.² Av dessa fick 15 apotek bidraget reducerat till godkänd nivå, det vill säga motsvarande en rörelsemarginal före av- och nedskrivningar på fyra procent. Övriga 16 apotek fick ett bidrag som resulterade i att rörelsemarginalen understeg fyra procent. Tre apotek fick avslag på ansökan.

Tabell 1. Sammanfattande tabell över beslut om bidrag för verksamhetsåret 2019

Beslut om bidrag	Antal apotek
Bifall	31
Rörelsemarginal under 4 procent efter bidrag	16
Rörelsemarginal lika med 4 procent efter bidrag	15
Avslag	3
Totalt	34

Källa: TLV

För verksamhetsåret 2019 uppgick bidraget till totalt 9,5 miljoner kronor. Apotek Hjärtat hade flest apotek som var berättigade till bidrag och fick också mest bidrag, följt av Kronans Apotek, Apoteket AB och Apoteksgruppen.

¹ Ändrad genom förordning (SFS 2020:853) den 23 oktober 2020, <https://svenskorfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2020-10/SFS2020-853.pdf>

² Varje enskilt öppenvårdsapotek ska enligt lag ha ett tillstånd utfärdat av Läkemedelsverket. En och samma tillståndshavare kan inneha tillstånd för flera apotek.

Tabell 2. Bidrag per apotek verksamhetsåret 2019

Apotek Hjärtat	5 087 612	Apoteksgruppen	603 412
Ankarsrum	404 088	Lenhovda	92 558
Bjurholm	425 166	Lönsboda	138 361
Boliden	436 440	Malå	16 687
Ekshärad	359 253	Molkom	156 594
Hede	239 032	Storfors	199 212
Hörnefors	320 573		
Jörn	535 023	Kronans Apotek	2 373 103
Lammhult	370 159	Dorotea	287 182
Liden	503 822	Hedesunda	284 729
Lit	384 531	Likenäs	408 903
Långshyttan	363 055	Sorsele	302 493
Ramsele	321 900	Sälen	54 121
Ryd	424 570	Tärnaby	197 178
		Vittangi	507 232
Apoteket AB	1 385 961	Åsele	331 265
Bräcke	136 662		
Föllinge	342 103		
Gäddede	256 217		
Horndal	316 398		
Offerdal	334 581		

Källa: TLV

Bidraget har reducerats för apoteken i Ankarsrum, Jörn, Liden, Lit, Långshyttan, Tärnaby, Gäddede, Föllinge och Offerdal. Orsaken till att dessa apotek fått bidragen reducerade är att bidrag inte beviljats för de månader då apoteken inte hade tillräckligt öppethållande eller var helt stängda.

Det samlade bidraget som betalats ut har varit väsentligt lägre än vad som prognostiserades när regelverket och beräkningsmodellen utformades. Regeringen har hittills avsatt 20 miljoner kronor per år³, medan det samlade utbetalda bidraget har uppgått till högst 11 miljoner kronor.

Sedan införandet har som mest har 38 apotek ansökt om glesbygdsbidrag vid samma ansökningstillfälle. Antalet apotek som fått avslag har minskat för varje år med undantag för 2019 då två apotek fick avslag på grund av för höga försäljningsintäkter och ett på grund av för lågt öppethållande.

³ Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende anslag 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård, www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=20425

Tabell 3. Bidrag och antal ansökningar per år

	Bidrag (kr)	Ansökningar	Varav bifall	Varav avslag	Varav återtagna
2015	9 724 660	38	36	2	-
2016	10 096 589	37	34	1	2
2017	10 981 887	37	35	1	1
2018	10 955 768	33	33	-	-
2019	9 450 088	34	31	3	-

Källa: TLV

Apotekens öppethållande

Flera apotek har ändrat öppethållandet över tid, men det går inte att dra några generella slutsatser vad gäller öppethållandet av dessa ändringar. Uppgifterna om öppethållande är utan hänsyn till perioder då apoteken hade begränsat öppethållande eller var helt stängda. Det förekommer även att apotek ändrar öppettiderna under året, vilket gör att jämförelser mellan åren i tabellen nedan bör göras med försiktighet. Övriga apotek som ansökt om bidrag för verksamhetsåret 2018 hade oförändrat öppethållande.

Tabell 4. Apotek med förändrat öppethållande 2018–2020, timmar per vecka, exkl. nedlagda

Tillståndshavare	Ort	2018	2019	2020
Apotek Hjärtat	Ankarsrum	31,0	33,0	31,0
Apotek Hjärtat	Hörnefors	37,5	37,5	35,0
Apoteket AB	Backe	32,0	31,0	35,0
Apoteket AB	Horndal	35,0	32,5	32,5
Kronans Apotek	Hedesunda	30,0	30,0	36,5
Kronans Apotek	Tärnaby	35,0	28,0*	28,0

* Avser perioden september till december 2019

Not. Apoteket i Sälen har öppet 50 timmar under vecka 50, vilket är i nivå med tidigare år, medan apoteket var öppet 34 timmar under vecka 48.

Källa: Uppgifter om apotekens öppethållande är hämtade från apotekens ansökningar för åren 2018 och 2019, för apoteket i Backe från Apoteksinfo v.21 2019 samt från apotekens hemsidor för år 2020 (vecka 48).

Bidragets användning och effekter

Målet med det särskilda bidraget för öppenvårdsapoteksservice i glesbygd, som regeringen inrättade 2013, är att upprätthålla god läkemedelsförsörjning i hela landet, det vill säga erbjuda apoteksservice i regioner där de affärsmässiga förutsättningarna att driva verksamhet är begränsade.

En majoritet av apoteken som ursprungligen uppfyllde kriterierna för att få bidrag finns kvar och har ungefär samma öppethållande som tidigare. Däremot har antalet apotek som uppfyller kriterierna minskat, och för att reducera risken att apotek läggs ned har kriterierna för att få bidrag ändrats.

Antalet apotek som beviljats bidrag med reduktion, dvs. en justering av bidragets storlek med hänsyn till apotekets resultat, har minskat från 58 procent 2013 till

48 procent 2019. Detta betyder att rörelseresultatet generellt sett har försämrats för apotek som ansökt och uppfyller kriterierna för glesbygdsbidrag. Verksamhetsåret 2019 hade åtta apotek ett negativt resultat även efter bidrag. Motsvarande siffra för verksamhetsåret 2018 var sex apotek.

TLVs bedömning är att flera av dessa apotek hade riskerat att stängas om bidraget inte funnits eftersom de ekonomiska förutsättningarna då skulle ha varit sämre.

Utveckling sedan bidraget infördes

Antal orter med apotek som ligger minst 20 kilometer till närmsta apotek är i princip oförändrat sedan glesbygdsbidraget infördes. År 2013 uppfyllde apotek i 130 orter avståndskriteriet, vilket kan jämföras med apotek i 125 orter vid utgången av 2019. De fem apotek som lagts ner fanns i Lima, Marstrand, Unnaryd, Harads och Särna. I slutet av maj 2020 lades även apoteket i Föllinge ner. Orsaken till att apotek lagt ner har i flera fall varit att det inte har varit möjligt att rekrytera en farmaceut. Under våren stängde apoteket i Mariannelund tillfälligt, men har inte öppnat sedan dess. På fyra orter, Hallstahammar, Sunne, Trosa och Älmhult, har det öppnat ytterligare minst ett apotek inom 20 kilometer från ett befintligt apotek.

TLV kan konstatera att antalet apotek som uppfyller kriterierna för att få bidrag har minskat med åren. En förklaring till detta bedöms vara att den totala försäljningen av receptförskrivna läkemedel i Sverige har ökat räknat i värde och att även apotek i glesbygd följer samma utveckling.

Ändrade kriterier för att få bidrag

TLV har på uppdrag av regeringen sett över hur dagens bidrag till apotek i glesbygd kan utvecklas i syfte att skapa bättre förutsättningar för att tillhandahålla apotekservice i glesbygd.⁴

För att fler apotek ska få ta del av bidraget föreslog TLV att den övre gränsen för försäljning av receptförskrivna läkemedel skulle höjas från tio till femton miljoner kronor, och att kravet på öppethållande skulle ändras från i genomsnitt minst 30 till minst 20 timmar per vecka. Regeringen beslutade att ändra förordningen i linje med TLV:s förslag den 16 november 2020.⁵ De ändrade kriterierna ska tillämpas retroaktivt vilket medför att apotek kan få bidrag för hela verksamhetsåret 2020. Sammantaget bedöms ett 50-tal apotek kunna bli aktuella för bidrag med de ändrade kriterierna.

⁴ TLV, Redovisning av uppdrag att se över förordning om bidrag till öppenvårdsapoteksservice (dnr. 1521/2020), maj 2020
www.tlv.se/download/18.5af6ef0117237255ea38928d/1590670763222/rapport_redovisning_av_%20uppdrag_att_se_över_forordning_om_bidrag_till_öppenvårdsapoteksservice_maj_2020.pdf

⁵ Regeringen (2020) Pressmeddelande
www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/10/fler-apotek-i-glesbygd-kan-fa-ekonomiskt-stod/

Prognos för de kommande bidragsåren

TLV:s prognos för åren 2020-2022 är att marknaden på en övergripande nivå fortsätter att visa tillväxt i termer av försäljningsvärde och bruttoreultat. Apotekens samlade rörelseresultat har minskat de senaste åren och är knappt en halv miljard lägre 2019 jämfört med 2017. Rörelsemarginalen minskar från 3,5 till 2,1 procent under samma period. Rörelsemarginalen skiljer sig dock mellan de olika aktörerna; mellan de sex största aktörerna skiljer det upp till fem procentenheter i rörelsemarginal för 2019. Mellan de övriga aktörerna finns en mycket större spridning inbördes men de har som grupp, om man exkluderar nyetablerade e-handelsaktörer och djurapotek, en rörelsemarginal på knappt fem procent.⁶

De ändrade gränserna för högsta tillåtna försäljning av receptförskrivna läkemedel och minsta öppethållande bedöms innebära att fler apotek kvalificerar sig för bidrag jämfört med tidigare år.

Utfallet de kommande åren påverkas av hur många apotek som söker och är berättigade till bidrag, men även av hur apotekens rörelseresultat utvecklas. Prognosen för bidragsåret 2021, som avser verksamhetsåret 2020, uppgår till cirka 15 miljoner kronor. Bidrag kommer att betalas ut under andra kvartalet 2021, efter att TLV prövat samtliga ansökningar.

För bidragsåret 2022 uppgår prognosen till 20 miljoner kronor per år.

⁶ TLV, 2020 års uppföljning av apoteksmarknadens utveckling, november 2020, s. 68, dnr 607/2020
www.tlv.se/download/18.659f4b7617597464fbb8257d/1605533427173/rapport_uppfoljning_apoteksmarknaden_2020.pdf